

Programma competenties therapiehonden en hun handlers – praktische algemene standaarden

Maart 2020

© pets4care

*Dit programma is intellectueel eigendom van Pets4Care en is auteursrechtelijk beschermd.

Voorwoord

Voor u ligt een document dat de competenties van therapiehonden en hun handlers beschrijft. Het document is tot stand gekomen op basis van jarenlange inspanningen om Animal Assisted Interventions, en dan met name de interventies uitgevoerd met honden, in Nederland op een hoog kwalitatief niveau te brengen. Daarbij hebben wij ons altijd laten leiden door internationale kwaliteitscriteria, met name opgesteld door organisaties als IAHAIO, PetPartners en ESAAT.

In 2017 heeft Pets4Care, op initiatief van het Instituut voor Antrozoologie, deelgenomen aan de “werkgroep honden”, om samen met andere collega-professionals uit het werkveld algemene kwaliteitscriteria op te stellen in AAI. Het bewaken van het welzijn van het dier en het formaliseren van het werkveld AAI waren belangrijke speerpunten. Daaruit is de richtlijn “*Kwaliteitsontwikkeling en kwaliteitsborging bij dierondersteunende interventies*” ontwikkeld (met goedkeuring van ESAAT/ISAAT). Voor wat betreft praktische uitvoering van deze richtlijnen ten aanzien van onderwijs is vanaf 2018 gewerkt aan het opstellen van een geaccrediteerd curriculum dat voldoet aan de eisen van ESAAT/IAHAIO. In dat curriculum worden 3 levels gehanteerd; basislevel 1, basislevel 2 en expertlevel 3. Het IvA heeft de verantwoording om opleidingen en cursussen te checken en te bepalen voor welk level de cursus opleidt. Eind 2018 zijn de voorwaarden/eisen voor basislevel 1 geformuleerd. In 2019 is de cursus Team AAI – level 1 van Pets4Care goedgekeurd door het IvA.

Dit document heeft als doelstelling om de competenties van de handler en zijn hond te beschrijven op een heldere, meetbare en inzichtelijke manier. Die competenties worden getoetst in een evaluatie die tot doel heeft een team te certificeren. In onze visie:

- Samenwerking met je hond is altijd teamwork, of je nu als bezoeker/vrijwilliger in een zorginstelling werkt of als therapeut in psychiatrische instelling.
- Welzijn, plezier en individuele mogelijkheden van de therapiehond staan voorop, waarbij respect voor de eigenheid van hond het uitgangspunt is.
- Vanuit oogpunt van de therapiehond maakt het niet uit of hij werkt in AAA, AAT, AAC of AAE. Alle werkgebieden kunnen veel vergen van de hond en zorgen voor fysieke en emotionele belasting (m.a.w. een therapeutisch traject hoeft voor de hond niet meer of minder belastend te zijn dan bijvoorbeeld een coachtraject).

Het opstellen van meetbare criteria is belangrijk om handelen van opleiders en uitvoerders van AAI te kunnen blijven toetsen. Van zowel de mensen als de honden waarmee samengewerkt wordt. Dit document wil vooral een ‘levend’ document zijn, dat wil zeggen dat er altijd aan geschaafd zal worden als verbeteringen nodig zijn of als nieuwere, actuele inzichten dat vereisen.

Voorafgaand aan een evaluatie en certificering is het noodzakelijk dat handlers en hun hond samen opgeleid worden. Aan de inhoudelijke eisen en voorwaarden van een dergelijke opleiding wordt in dit document niet ingegaan.

Inleiding

Dierbare ontmoetingen

Er is een groeiende belangstelling voor de positieve invloed van dieren op het menselijk welzijn. De inzet van dieren in de begeleiding van mensen die psychisch of lichamelijk ziek zijn, heeft een waardevolle betekenis. In navolging van buitenlandse ontwikkelingen ontstaan er ook in de Nederlandse gezondheidszorg meer en meer initiatieven om samen te werken met dieren in begeleidingstrajecten voor mensen die een hulpvraag hebben. Die trajecten kunnen een therapeutisch, educatief of coachend doel hebben, maar ook activiteiten gericht op welbevinden en kwaliteit van leven horen hierbij. Wetenschappelijk onderzoek staat nog in de kinderschoenen, maar toont al wel aan dat deze initiatieven een succesvolle bijdrage leveren aan het welbevinden van mensen.

Mens-dier interactie

Mensen en dieren hebben een sterke band met elkaar. Vriendschap, gezelschap, vertrouwen en loyaliteit zijn kwaliteiten die mensen aan (gezelschaps-)dieren toekennen. Het contact tussen mens en dier wordt als echt en wezenlijk ervaren, interacties worden als bevestigend, niet-veroordelend en toegankelijk ervaren. Dit gegeven speelt een grote rol wanneer mensen op wat voor manier dan ook extra zorg of begeleiding nodig hebben. Mensen gaan de verbinding aan met dieren waardoor de begeleiding of behandeling gemakkelijker verloopt. Begeleidingsprogramma's met dieren werken ondersteunend en drempelverlagend en brengen plezier en echt contact.

Samenwerken met dieren

In de samenwerking met dieren in de gezondheidszorg dient veiligheid, verantwoordelijkheid en professionaliteit gewaarborgd te zijn, voor mens en dier*.

- Daarvoor is het noodzakelijk dat de handler/begeleider en het dier een cursusprogramma doorlopen dat voldoet aan (internationale) standaarden en criteria in Animal Assisted Interventions. Een cursusprogramma vooral voor de handler - niet alleen voor het dier - dat voorziet in deskundigheid omtrent veilig en hygiënisch werken en kennis van doelgroepen. Bovendien moet de handler, om het welzijn van het dier waarmee hij samenwerkt, weet hebben van emoties, gedrag en de lichaamstaal van het dier. Daarmee samenhangend dient hij te kunnen handelen en het dier te kunnen beschermen wanneer het welzijn van het dier dreigt te worden geschaad (proactief werken). De handler dient zorg te dragen voor een goede gezondheid van het dier. Verder moet hij een adequaat risicomanagement kunnen toepassen betreffende matching client-hond, op de hoogte zijn van gezondheidsrisico's die samenhangen met het samenwerken met dieren, zoals bijvoorbeeld infectiegevaar, zoönosen, allergieën en het voeren van rauw vlees. Begeleiders horen zich continu bij te scholen in dit werkveld om hun vaardigheden en competenties op peil te houden.

* een cursus e/o opleiding basis-level 1 is hiervoor noodzakelijk. Bij pets4care is dat de cursus Team AAI, volgens richtlijnen IAHAIO/ESAAT, voor meer gedetailleerde inhoudelijke beschrijving verwijzen wij hierbij naar de cursusomschrijving van de cursus Team AAI – level 1.

Visie pets4care

In de visie van pets4care zijn wij mensen verbonden met de natuur om ons heen. De mens, net zoals ieder ander organisme, maakt deel uit van de natuur. Daarbij hoort besef van morele verantwoordelijkheid voor het ingewikkelde netwerk van ecologische interacties. Wij zijn onderdeel van een natuurlijk geheel, waarin alles en iedereen met respect voor natuurlijke eigenheid dient te worden bejegend. In onze omgang met dieren, hoe we ze tegemoet treden, hoe we met ze willen samen-zijn, hoe we met ze willen samenwerken, dient allereerst uitgegaan te worden van de behoeften van het dier en niet die van de mens. In onze visie gebruiken we dieren niet, maar willen we van hen leren en met hen samen zijn. Alle opleidingen en cursussen van pets4care zijn gestoeld op theorieën vanuit de humanistische psychologie, de fenomenologie, en de biophilia. Veel richtlijnen en criteria die opgesteld zijn om kwaliteit en het welzijn van het dier te borgen, bijvoorbeeld in AAI, zijn gestoeld op de 5 vrijheden van Brambell:

1. Vrij van honger en dorst
2. Vrij van pijn
3. Vrij van oncomfortabele omstandigheden
4. Vrij van angst en stress
5. Vrij van te vermijden ziekte

Deze 5 basisvoorwaarden zijn algemene, vanzelfsprekende zaken waar iedere (huis)hond recht op heeft. Vanuit ethische en morele verantwoordelijkheid, met respect voor de natuur en alles wat daar in leeft en waar wij allen deel van uit maken, willen we er daar nog 5 aan toevoegen*:

6. Vrijheid om zichzelf te kunnen zijn
7. Vrijheid om normaal hondengedrag te kunnen laten zien
8. Vrijheid om zelf keuzes te kunnen/mogen maken
9. Vrijheid om speels en blij gedrag te kunnen laten zien
10. Vrijheid en het recht op privacy en een veilige plek

*(Marc Bekoff, 2019)

Samenwerking met de hond in Animal Assisted Interventions

Pets4care leidt mensen op die willen samenwerken met honden in de gezondheidszorg. Samenwerking: deze terminologie is bewust gekozen. Een samenwerking waarin respect voor de eigenheid van het dier centraal staat. Iedere hond is uniek en mag zijn wie hij is. Karakter, temperament, rasgebonden eigenschappen, maar uiteraard ook socialisatie en opgedane leerervaringen maken iedere hond tot een uniek wezen. Een wezen dat leert en altijd in ontwikkeling is. Het grote voordeel, maar tevens het grote nadeel is dat bijna iedere hond uiterst loyaal is en graag alles wil doen voor ons, mensen. Ze zijn ook zo goed te trainen; het risico bestaat dat de hond getraind wordt in iets of voor iets dat eigenlijk niet bij hem past of dat hij niet leuk vindt. Dat schaadt zijn welzijn en leidt in de meeste gevallen tot het tolereren van allerlei acties. Het aanleren van vaardigheden is belangrijk voor de hond omdat hij zich daarmee kan handhaven onze menselijke wereld. Maar het enkel trainen van een hond om doelen van de mens te dienen is niet ons uitgangspunt. De basis is altijd de eigenheid van de hond; zijn kwaliteiten, maar ook zijn onmogelijkheden. Het doel van een evaluatie is om dat helder te krijgen.

Bij pets4care nodigen we mensen uit, we dagen ze uit, om allereerst en altijd te kijken naar het wezen van iedere individuele hond. Wat zijn de mogelijkheden van deze hond, wat brengt plezier, wat zijn zijn behoeften en wensen? Wat is zijn natuur? Dat is altijd het startpunt. Belangrijk is om inzichtelijk te krijgen wat de kwaliteiten en onmogelijkheden zijn van de hond maar oók van de mens; immers een team is net zo sterk als de zwakste schakel. Wanneer de hond op basis van zijns-vrijheid in interactie is met een mens wordt het contact vaak als authentiek, als echt ervaren en uiteindelijk is dat een van de meest werkzame bestanddelen in AAI*. Wanneer met een hond wordt samengewerkt in AAI maakt het voor de hond niet uit of het gaat om AAA, AAE, AAT of AAC. Als het goed is, is hij zichzelf en betreedt iedere situatie of interactie als zichzelf – waarbij het, als het om training van vaardigheden gaat, vooral van belang is dat de hond lifeskills heeft, d.w.z. dat hij zich beleefd, veilig en voorspelbaar weet te gedragen in de menselijke wereld. Deze uitgangspunten bepalen bij pets4care het totaalplaatje wat belangrijk is voor de matching: *“Getting the right dog for the right job for Animal Assisted Interventions”*. *

(*A. Fine, 2019)

Screening (vooraf) van geschiktheid van mens en hond

Screening/voorwaarden voor de hond

- Maakt contact met mensen, is graag bij ze, wil graag samenwerken, will to please, is vriendelijk naar bekenden en vreemden
- Moet redelijk snel kunnen herstellen na een normaal stressmoment. Voor timide en (te) zachtaardige honden of honden met traumatische ervaringen/achtergrond kan dit werk snel te belastend zijn
- Vaardigheden op niveau van basisgehoorzaamheid, gedraagt zich beleefd naar mensen
- Psychisch en fysiek gezond (sommige honden hebben chronische kwaaltjes of andere beperkingen, die wel onder controle zijn en geen pijn opleveren, neem bij twijfels hierover contact met ons op)
- De hond moet een goede relatie hebben met de handler; de relatie dient in ieder geval een half jaar te bestaan. Dat betekent dat adoptiehonden uit het buitenland of uit het asiel al minstens een half jaar bij de eigenaar moeten wonen
- Uitgesloten zijn honden van de zgn. hoog-risico lijst of die honden die zijn opgeleid voor bijvoorbeeld pakwerk (opgeleid tot vechten). Tevens uitgesloten zijn honden die in principe al een baan hebben, bijvoorbeeld als hulphond
- Minimumleeftijd is 1,5 jaar (bij voorkeur 2 jaar), maximum leeftijd is afhankelijk van fitheid en gezondheid van hond, absolute maximum leeftijd wordt dus niet gehanteerd
- Bij voorkeur goed en uitgebreid gesocialiseerd
- Bij voorkeur gewend aan aanrakingen door de mens, en die niet als bedreigend worden ervaren of te veel angst opleveren

Het is mogelijk om voorafgaand aan een cursus e/o opleiding een afspraak te maken bij pets4care om te kijken of je hond mogelijk geschikt is voor dit werk.

Waar kijken we dan naar? Het allerbelangrijkste in dit werk is dat een hond van nature graag contact maakt met mensen. Contact zoeken en maken kan op vele manieren, van op schoot willen zitten en aangeraakt willen worden tot uitdagen tot spel. Verder observeren we hoe een hond reageert op alledaagse stress en dan met name of hij zich redelijk snel kan herstellen na een stressmoment. (n.b.; het is nooit de bedoeling om de hond op een onaangename manier te belasten). In een screening/intake met je hond kijken we allereerst naar zijn natuurlijke gedrag in een voor hem vreemde omgeving en of en hoe hij contact maakt. Daarbij maken we gebruik van onderdelen uit het evaluatieprotocol: 1 en 2 van de vaardighedentest en 1 en 3 van de geschiktheidstest.

Screening/voorwaarden voor de handler

- Minimum leeftijd 18 jaar
- Middelbare school afgerond
- Empathische, open houding
- Verzorgde verschijning
- Bereidheid totzelfreflectie
- Positieve samenwerking/training/omgang met de hond
- Openstaan voor recente, moderne inzichten ethologie en emotionele leven hond
- Communicatief vaardig

De evaluatie/certificering

- Pets4care certificeert altijd teams. Mens en hond samen. Waarbij mens en hond een goede, stabiele, band hebben met elkaar. De hond moet zich veilig voelen.
- Een team is net zo sterk als de zwakste schakel. Bij beoordeling van een team wordt altijd ingeschaald op de zwakste schakel.
- Voorafgaand aan een evaluatie moet de handler/begeleider een cursus hebben gevolgd, die voldoet aan de basis – level 1 voorwaarden.
- De evaluatie geeft een adequaat beeld van de kwaliteiten maar ook van de onmogelijkheden van een team. Teams worden ingeschaald in een klasse, die hun mogelijkheden weergeeft, onafhankelijk of ze in AAA, AAT, AAE, of AAC trajecten willen gaan werken. De professionele achtergrond van de handler bepaalt in welk soort professionele setting gewerkt kan worden (of niet).
- De uitslag van een evaluatie bij een geschikt team is geen statisch gegeven. Mens en hond ontwikkelen zich.
- De evaluatie is een toetsmoment, waarbij vaste testonderdelen worden afgenomen door mens en hond samen. Voorafgaand aan dit toetsmoment dient de 1-daagse scholingsdag “Teamwork” te zijn gevolgd. Tussen deze scholingsdag en het uiteindelijke toetsmoment, de evaluatie, mag maximaal 3 maanden zitten. Tevens moet een portfolio (schriftelijk verslag) ingeleverd van je hond en jullie teamwork.

- Een certificering is 2 jaar geldig. Na die 2 jaar kun je een herevaluatie aanvragen.
- De evaluatie/certificering wordt afgenomen door een onafhankelijke evaluator.

Tot nu toe (maart 2020) zijn evaluatoren opgeleid door pets4care. Er zijn interne scholingsprogramma's. Evaluatoren hebben een professionele achtergrond in ethologie, hondengedragkunde en AAI.

Bijlage 1

Evaluatie en certificering (*de evaluatie dient afgenomen te worden door specifiek opgeleide instructor)

Toelichting op de procedures rond evaluatie en certificering.

Na de cursus Team AAI of de coachopleiding Dog Assisted Coaching kan een team (begeleider en hond) geëvalueerd worden op bekwaamheid, aanleg en mogelijkheden als bezoekteam. Er kunnen drie soorten beoordelingen gegeven worden; *geschikt, niet klaar of ongeschikt*. Indien u als een team 'niet klaar' bent voor het werk, kunt u de evaluatie in een later stadium overdoen. Uiteraard wordt u begeleid in de voorbereiding hierop.

Welk team is geschikt?

Niet alle dieren en mensen zijn geschikt om te functioneren als team AAI.

Belangrijk is dat een team betrouwbaar en voorspelbaar is, dat begeleider en dier een goede band met elkaar hebben (in balans zijn) en dat beiden plezier hebben.

De evaluatie

De cursus e/o opleiding wordt gevolgd door een evaluatie van het team (begeleider en dier). De evaluatie wordt uitgevoerd door een (onafhankelijke) evaluator. Soms laat een begeleider twee dieren evalueren. Het gaat hier feitelijk om twee teams en het zijn ook twee aparte evaluaties. De evaluatie is bedoeld om een beeld te krijgen van de geschiktheid van het team. Het gaat uitdrukkelijk om de combinatie van een begeleider en zijn of haar dier. Het kan namelijk zijn dat bijvoorbeeld een hond wat 'voorzichtig' is in het contact met vreemde mensen, maar bij de juiste begeleiding kunnen zij samen een prima team vormen. Krijgt de hond niet de juiste begeleiding, dan is het team niet geschikt of er nog niet klaar voor.

De uitslag van een evaluatie kan zijn:

- Geschikt (in complexe situaties)
- Geschikt (in een voorspelbare omgeving)
- Nog niet klaar
- Ongeschikt

Een uitslag 'geschikt' wil niet zeggen dat het team geschikt is in alle situaties. Het is mogelijk dat u bij uw certificering rekening moet houden met beperkingen zoals: geen bezoeken aan kinderen of geen groepsbezoeken. Sla deze adviezen niet in de wind, ze zijn bedoeld als bescherming voor uzelf en uw hond. Vaak groeien therapiehonden in het werk en kunnen zij na enige ervaring ook complexere situaties aan.

Welke dieren kunnen niet deelnemen aan de evaluatie?

- Een hond die loops of ziek is, een open wond of hechtingen heeft, mag niet meedoen aan de evaluatie.
- Ook mag de hond in de periode van de evaluatie geen antibioticumkuur ondergaan of anderszins medicijnen gebruiken die het gedrag kunnen beïnvloeden.
- Honden die er vuil en onverzorgd uitzien worden uitgesloten van de evaluatie.

Wat moet u meenemen?

Voor de evaluatie heeft u de volgende zaken nodig:

- Het entingboekje met de benodigde entingen of titerverklaring en een gezondheidsverklaring van de dierenarts.
- Honden moeten een kunststof halsband of tuig dragen (geen stropband, slipketting of half-check en andere bandjes met een klein stukje ketting) met een kunststof riem van ca. 1,2 meter.
- Een borstel (schoon en niet met ijzeren punten).

Let op: Indien u de evaluatie doet met een hond die niet uw eigendom is, dient u een schriftelijke verklaring van de eigenaar mee te nemen die deelname aan de evaluatie en het bezoekwerk toestaat. Uw eigen hond moet tenminste een half jaar bij u wonen.

Bent u minder valide of maakt u gebruik van een rolstoel en stelt u daarom speciale eisen aan de evaluatieruimte, maak dit dan voorafgaand aan de evaluatie aan de cursuscoördinator en evaluator duidelijk.

Doel van de evaluatie

De evaluatie heeft tot doel inzicht te krijgen in hoe het team in een nieuwe situatie reageert. Daarom vindt de evaluatie plaats in een onbekende ruimte (niet de cursusruimte) en is de evaluator niet vooraf in contact geweest met de hond.

De evaluatie is deels een nagebootst bezoek/sessie en heeft tot doel inzicht te krijgen in de reacties van het team tijdens een sessie. Er wordt van de begeleider een proactieve houding verwacht. Wacht dus niet! Als u denkt dat het nodig is om op uw dier of de situatie te reageren, doe dit dan. U mag de hond aanmoedigen en geruststellen, de toneelspelers vragen om uw dier op een bepaalde manier te benaderen of vragen om de oefening af te breken. De wijze waarop u op het gedrag van uw hond reageert, is een belangrijk onderdeel van de evaluatie. Het dier moet een zekere mate van gehoorzaamheid laten zien. U moet enige interactietechnieken laten zien, zoals ook bij een (bezoek)sessie zou kunnen gebeuren.

Belangrijkste **criteria** bij de evaluatie:

- Uw laat in de evaluatie zien dat de hond voorspelbaar, betrouwbaar en onder controle is.
- U reageert adequaat en vriendelijk in de interacties.
- U hebt beiden plezier in de activiteit.

Opzet van de evaluatie

Tijdens de evaluatie wordt door middel van een rollenspel bekeken hoe goed de begeleider het gedrag van het dier kan interpreteren en begeleiden, hoe de samenwerking is tussen mens en hond en hoe wordt gereageerd op onverwachte of ongewone voorvallen. De evaluatie bestaat uit twee delen: de vaardigheidentest en de geschiktheidstest.

- In het eerste deel gaat het om de controle die de begeleider heeft over zijn dier. Volgt het dier basiscommando's zoals zitten, liggen, blijven en terugkomen op en kan de begeleider als het bijvoorbeeld om een hond gaat, deze met een slappe lijn mee laten lopen?
- In het tweede deel worden de omstandigheden gesimuleerd die tijdens een sessie kunnen plaats vinden.

N.B.: De handleiding evaluatie, voorzien van oefeningen en specifieke informatie over de doelstellingen en criteria is als aparte bijlage toegevoegd.

Mogelijke teamkwalificaties

In onderstaand schema zijn alle mogelijke kwalificaties van een geschikt bevonden team weergegeven. Een team met kwalificatie 1 wordt aangeraden in een voorspelbare omgeving te werken met een hoge betrokkenheid van de staf. Een team met kwalificatie 6 kan in een complexe situatie werken met een lage betrokkenheid van de staf. Deze gegevens zijn ook een belangrijke informatiebron t.b.v. het matchen van de teams met een toekomstige cliënt. Ook zal de evaluator tezamen met de docent die betrokken was bij de opleiding een kort verslag schrijven met karakteristieken van het bezoektteam. Deze gegevens zijn belangrijk voor u omdat ze naast kwalificaties ook beperkingen kunnen bevatten. Het is belangrijke informatie die u en uw hond helpt om zo goed mogelijk te kunnen werken in AAI te kunnen verrichten. Daarnaast kunnen deze gegevens worden gebruikt om u en uw hond op een zo goed mogelijke manier te koppelen aan een cliënt. Natuurlijk ontvangt u zelf het ook een evaluatierapport.

<i>Betrokkenheid staf</i>	<i>Kwalificaties van het team</i>		
Hoog (<i>intensief betrokken</i>)	1 voorspelbare omgeving	3 voorspelbare omgeving	5 complexe situaties
Gewoon of laag	2 voorspelbare omgeving	4 complexe situaties	6 complexe situaties
<i>De omgeving is:</i>	Rustig <ul style="list-style-type: none"> • Routinematige interacties • Weinig activiteit • Weinig verstoringen 	Gemiddeld <ul style="list-style-type: none"> • Soms onvoorspelbare situaties • Gemiddelde activiteit • Gemiddelde verstoringen 	Actief <ul style="list-style-type: none"> • Onvoorspelbare bezoeken • Veel activiteit • Veel verstoringen

Bijlage 2

PROTOCOL EVALUATIE TEAM AAI

(Dit evaluatieprotocol is grotendeels gebaseerd op het model van PetPartners; de PPST: Pet Partners Skills Test en de PPAT: Pet Partners Aptitude Test)

Het evaluatieproces geeft een compleet beeld van ieder team. De evaluatoren zien en werken met de dieren tijdens de evaluatie en krijgen daardoor een goed beeld van met name het gedrag van het dier.

Doelstellingen evaluatie

Het is erg belangrijk om de hond te evalueren, c.q. te testen om zeker te stellen dat zij:

- mensgericht zijn/sociaal gedrag vertonen
- het accepteren om betast of aangeraakt te worden
- geschikt zijn om mee te nemen aan AAI- begeleidingstrajecten
- plezier hebben in de bezoeken
- voorspelbaar en betrouwbaar zijn in (specifieke) situaties
- onder controle staan
- in staat zijn met normale stressomstandigheden om te gaan

Voor de begeleiders geldt dat zij over goede sociale vaardigheden dienen te beschikken. Verder dienen zij inzicht te hebben in het gedrag van hun dier en dienen zij in staat te zijn hun dier op een adequate manier te steunen en te begeleiden.

Het evaluatieproces is er vooral op gericht om te laten zien hoe handler en hond samenwerken als team. De uitkomsten van de evaluatie dienen er op gericht te zijn om de begeleider handvatten te geven hoe en in welke situatie hij het beste kan werken met zijn dier. Dit alles met het doel dat plezier voor beiden voorop staat. Van groot belang is tevens dat een team op de goede plek terecht komt. Dit voorkomt teleurstellende en negatieve ervaringen. Het evaluatierapport dient een goede houvast te geven voor het matchingsproces, waarin een team wordt gekoppeld aan een cliënt.

Screeningsonderdelen van de evaluatie

Er wordt gescreend op drie terreinen: gezondheid, vaardigheden en geschiktheid. Tezamen worden deze drie onderdelen meegenomen in het evaluatieproces na de cursus e/o opleiding.

- **Gezondheidsscreening** wordt gedaan door een dierenarts (overleggen van entingsboekje waarin ook gezondheidsaspecten van het dier zijn aangekruist). Deze screening is een verzekering dat dieren gezond zijn en vrij van parasieten, ziekten en infecties.
- **Vaardigheden** worden getest in de vaardighedentest. Dit is een test die laat zien of het dier onder controle staat van de handler en of de hond basiscommando's kent.

- **Geschiktheid** wordt getest in de geschiktheidstest. Deze test is ontworpen met het doel situaties te simuleren die een team kan tegenkomen tijdens een sessie. Deze test dient om duidelijk te maken welke omgeving (welk type cliënt) het meest geschikt is voor het team. Deze test wordt ook wel vergeleken met een temperamenttest.

Op geen enkel moment wordt het dier in een situatie gebracht die gevaarlijk is of beschadigend, wordt de dieren pijn gedaan of worden zij bang gemaakt. Evaluatoren zijn getraind en weten dat het welzijn van het dier op de eerste plaats staat.

N.B.: het onderdeel geschiktheid in deze test is bedoeld om individuele kwaliteiten en onmogelijkheden in beeld te krijgen. Het is geenszins het doel dat een hond alles moeten “kunnen”!

Gezondheidsvoorschriften

- Entingsboekje, met voorgeschreven entingen zoals ze in Nederland gelden met daarin een ingevulde en ondertekende dierenartsverklaring.
- De hond is vrij van parasieten, zoals vlooiën, teken en wormen.
- De hond dient schoon te zijn tenminste 24 uur voor een sessie. Speciale aandacht voor: nagels, ogen, oren, tanden, vacht (zo nodig in bad).

Vaardighedentest

Handler en hond doen deze test samen. Beloningen in de vorm van voedsel (koekjes) zijn toegestaan. Hulpmiddelen in de gezondheidszorg, zoals rolstoelen en looprekken kunnen worden gebruikt.

Onderdelen van de vaardighedentest

1. Het accepteren van een vriendelijke vreemdeling

Een figurant/docent geeft een hand aan de begeleider; er wordt een kort praatje gehouden. De figurant loopt om het team heen, waarbij het de bedoeling is dat de hond rustig blijft liggen/zitten/staan.

Deze oefening laat zien dat het team vreemde mensen op een adequate manier kan begroeten en te woord kan staan. Het dier heeft een ontspannen en neutrale lichaamshouding en probeert niet 'uit te breken' om bij de figurant te komen. De begeleider is rustig en vriendelijk.

2. Accepteren van aanraken/aaien

Een figurant/docent vraagt of hij je hond mag aanraken of aaien.

Deze oefening heeft tot doel te laten zien dat het dier toestaat om zich te laten aanraken terwijl hij bij zijn baasje is. Het dier is open naar zijn omgeving en laat geen weerstand of schuchterheid zien.

3. Verschijning en verzorging

De evaluator borstelt lichtjes het dier en onderzoekt zijn mond, voeten en oren.

Deze oefening gaat om de uiterlijke verschijning en verzorging van de hond en of hij het goed vindt om zich te laten kammen of borstelen, c.q. een inspectie van mond, oren en pootjes en staart te ondergaan.

Mens en dier dienen er verzorgd en schoon en uit te zien. Tijdens de inspectie dient de hond geen signalen van agressie, angst of stress te laten zien.

4. Een wandelingetje maken (lopen aan een slappe lijn)

De handler en de hond wandelen een klein parcours. In dit parcours zit een wending en halt houden (even stilstaan).

Honden lopen aan de lijn. Deze oefening heeft tot doel om te laten zien dat de begeleider controle heeft over het dier. Tijdens de wandeling passeert het team voedsel/iets lekkers dat op de grond ligt. De hond mag dit niet pakken. De begeleider mag commando's gebruiken.

Honden hoeven niet perfect te volgen (met kop gericht naar baasje) en hoeven niet te gaan zitten als de begeleider stopt. Het maakt niet uit of het dier links of rechts loopt.

De hond dient mee te lopen met een slappe lijn zonder:

- trekken
- springen
- worstelen
- blaffen of janken
- weigeren om langs hulpmiddelen te lopen

De begeleider moet zich bewust zijn van het gedrag van de hond en hem vriendelijk bejegenen. De hond moet laten zien dat het vertrouwen heeft in zijn baas.

5. Wandelen door een menigte

Het team wandelt door een groep van 3 of 4 mensen

In deze oefening gaat het er om dat het team zich netjes kan begeven tussen publiek. Mens en hond wandelen wat rond tussen mensen en passeren hulpmiddelen. Sommige mensen kunnen ongecontroleerde motorische bewegingen hebben of roepen iets. Het dier kan interesse tonen in de mensen, echter zonder overdreven gespring en getrek, angst of schuchterheid. De handler moet zich bewust zijn van het gedrag e/o emoties van zijn hond en hem eventueel helpen/begeleiden op een vriendelijke manier.

6. Reactie op afleiding

Afleidingen kunnen zijn: (bewegende) rolstoelen, vallende krukken, iemand die langs rent, een keukenkarretje wat voorbij komt, andere vallende voorwerpen

Deze oefening is er op gericht om te laten zien of begeleider en dier op een rustige manier om kunnen gaan met (gewone) afleidingen. Het dier mag nieuwsgierig zijn en interesse tonen, mag ook wat schrikken, maar mag niet:

- in paniek raken
- worstelen om weg te rennen
- agressiviteit tonen
- blaffen

De handler begrijpt de signalen van het dier en reageert op een adequate manier (bemoedigen, prijzen als dat nodig is).

7. Zitten op commando

8. Down/Af op commando

9. Plaats houden/blijf

Honden: de handler loopt 3 meter van de hond vandaan, de hond moet 30 seconden op zijn plaats blijven. De hond zit aan een lijn.

De oefeningen 7 t/m 9 tonen dat de hond training heeft gehad en luistert naar de commando's van de begeleider. Bij het op de plaats blijven mag de hond zitten of liggen.

De handler mag de hond niet in een bepaalde positie "duwen", een luide stem gebruiken of aan de lijn rukken. De handler mag de tijd nemen en het commando hoeft niet in 1x uitgevoerd te worden. De hond vriendelijk blijven bejegenen.

10. Komen (op bevel)

De begeleider mag geluidjes maken, (beetje) gek doen, op de vloer tappen, in zijn handen klappen om de hond te laten komen, zo dichtbij dat de hond bij zijn halsband gepakt kan worden.

De oefening laat zien of het dier bij zijn baasje wil komen als hij wordt geroepen.

Geschiktheidstest

De geschiktheidstest is er voor bedoeld om na te gaan wat de kwaliteiten, talenten, maar ook de onmogelijkheden zijn van een team. Het is een test op “maat” en de uitkomst hiervan geeft een beeld van de individuele mogelijkheden van ieder team. De test omvat een aantal rollenspelletjes/simulaties van omstandigheden die tijdens bezoeken kunnen plaatsvinden.

1. Lichamelijk onderzoek/inspectie

Deze oefening heeft tot doel te bekijken of de hond accepteert en toestaat dat een vreemde hem betast, aanraakt en onderzoekt. De handler laat zien dat hij weet hoe het dier te introduceren bij een sessie. Ook toont hij dat hij zijn hond kan steunen en begeleiden wanneer die wordt aangeraakt en onderzocht.

De evaluator kijkt in de oren van het dier, houdt zijn staart vast, kijkt in de bek en stopt zijn vingers in de bek en tilt pootjes op.

2. Onhandig tegemoet treden van de hond

Bij deze oefening gaat het erom dat de hond stabiel blijft wanneer hij bijvoorbeeld onhandig wordt betast en tegemoet getreden. De begeleider dient zijn hond te begeleiden en te helpen en zich assertief op te stellen jegens de “client”.

3. Een knellende omhelzing/knuffel

Deze oefening toont of de hond, en in welke mate, een knellende omhelzing tolereert. Laat het de hond het toe dat iemand hem onverhoeds beet pakt en wil knuffelen? De evaluator zal het dier vastpakken in een strakke omhelzing.

4. Omgaan met gestoorde motoriek

Bij deze oefening gaat het erom of de hond, wanneer hij benaderd wordt door iemand met een ongebruikelijke motoriek, redelijk stabiel blijft. Voor de handler is het van belang dat hij laat zien dat hij over voldoende sociale vaardigheden beschikt om met de persoon om te gaan terwijl hij ook moet letten op zijn hond.

Kan de hond worden benaderd door iemand die op vreemde wijze gesticuleert, op een ongebruikelijke manier loopt en misschien ook nog hard praat en/of rare geluiden maakt?

Bij deze oefening wordt ook gebruik gemaakt van opvallende kleding (zwaaiende sjaals, capes, hoeden) en hulpmiddelen zoals rolstoelen en looprekken. Daarbij maakt de persoon ongebruikelijke bewegingen.

5. Bozig gedrag

Het doel van dit onderdeel is om te observeren of de hond en de begeleider niet overstuur raken van bozig/opgewonden gedrag. Hoe reageert de hond als een onbekende boosheid uitstraalt en daarbij hard praat? Hoe steunt de handler zijn hond?

Tijdens deze oefening zullen 2 mensen luid tegen elkaar gaan praten, waarbij ook gebaren (lichaamstaal) worden gebruikt.

6. Naast een rolstoel lopen

Doel is om te kijken of een hond rustig en kalm naast een rolstoel kan lopen samen met zijn begeleider.

7. In een menigte aangehaald en geaaid worden

In deze oefening gaat het er om of de hond zich prettig kan (blijven) voelen in een groep. De handler dient te beschikken over de vaardigheden om met de groep in gesprek te gaan en tegelijkertijd over het welzijn van zijn dier te waken.

Minstens 3 personen gaan naar het dier toe en beginnen tegen hem te praten, hem aan te raken en proberen zijn aandacht te krijgen. Er is ook een persoon bij met hulpstukken. Tijdens deze oefening wordt zeer pro-actief gewerkt: wanneer al meteen duidelijk is dat het dier het niet prettig vindt in een groep wordt daar rekening mee gehouden.

8. Aanbieden van een koekje

De evaluator vraagt aan de begeleider of het dier een snoepje/koekje mag. De begeleider beslist of hij/zij dit toestaat. Indien het koekje mag worden aangeboden aan het dier moet het dier het *zachtjes* aanpakken.

De totaalscore van de hele test bepaalt of een team klaar is voor bezoekwerk. De evaluator bepaalt op basis van de testcores of een team genoeg inzicht heeft en vertrouwen uitstraalt om te kunnen werken als team AAI.

Scoring bij de testen

Rollenspel

Zowel de vaardighedentest als de geschiktheidstest zijn ontworpen om (bezoek)sessies te simuleren. Van een team wordt verwacht dat het zich gedraagt alsof het zich in een “echte” sessie bevindt.

Teamwork

Heel belangrijk tijdens het uitvoeren van zowel de vaardigheden als de geschiktheidstest is het **teamwork** tussen de begeleider en zijn dier. Het team dient in balans te zijn, in harmonie samen te werken. De begeleider moet de lichaamstaal van zijn dier kunnen “lezen”, weet hebben van zijn temperament en het gedrag van zijn dier kunnen voorspellen en daarop zo veel mogelijk anticiperen. Plezier, rust en vertrouwen zijn belangrijke sleutelwoorden bij een goed functionerend team. De begeleider dient te allen tijde te waken over het welzijn van zijn dier; dat gaat altijd voor!

Scoring

Bij elke oefening krijgt het team een score. Mogelijke scores zijn: ongeschikt, nog niet klaar, of geschikt 1, 2.

De evaluator bespreekt de oefeningen en de uitkomsten daarvan samen met het team.

- **Niet geschikt**

De score - niet geschikt – betekent dat een team respons/gedrag laat zien dat niet wenselijk in AAI. Zowel op de vaardighedentest als de geschiktheidstest is negatief gescoord.

Een team krijgt de kwalificatie ongeschikt bij de volgende gedragingen/interacties:

- Het dier toont agressie (grommen, happen, bijten) naar mens of dier tijdens de testsituatie
- Het dier vertoont extreme angst
- Het dier wil niet meer/verdwijnt/loopt weg uit de testruimte
- De handler behandelt zijn hond en/of mensen niet behoorlijk op wat voor moment dan ook tijdens de testsituatie

- **Nog niet klaar**

De score – nog niet klaar – betekent dat een team respons/gedrag laat zien dat nog niet voldoet aan de eisen die worden verwacht van een goed functionerend team in AAI.

Een team ‘zakt’ op de *vaardighedentest* bij tenminste 1 Niet Klaar-score. De onderdelen van de vaardighedentest zijn veelal te trainen. Na additionele training (bijvoorbeeld aan de slappe lijn lopen of het commando down opvolgen) kunnen teams een herevaluatie aanvragen.

Het grote voordeel, maar tegelijkertijd ook het grote nadeel, is dat honden getraind kunnen worden om een situatie te accepteren. Bijvoorbeeld t.a.v. geluid of boze stemmen of in een drukke groep moeten zijn. Toch willen we hier benadrukken dat dieren niet blootgesteld mogen worden in een (bezoek)situatie waarin ze zich niet prettig voelen. Dit is in strijd met het welzijn van het dier. Bovendien wordt hiermee het risico verhoogd dat het dier, in een voor hem zeer stressvolle situatie, van zich af gaat grauwen om zichzelf te beschermen. Daarom geeft de geschiktheidstest vooral informatie over die omstandigheden waarin een team optimaal kan functioneren en welke situaties vermeden dienen te worden. Bij de geschiktheidstest hoeven niet alle onderdelen “gehaald” te worden.

Een team ontvangt de score - Niet Klaar – bij de volgende gedragingen:

- Een hond blaft naar een mens of dier tijdens de testperiode
- En dier doet lelijk naar de evaluator of een figurant
- Het dier heeft geen plezier in de interactie met mensen
- De begeleider is zich niet bewust van mogelijke negatieve effecten van het gedrag van het dier/heeft geen inzicht in de emoties/gedragssignalen. De begeleider geeft het dier geen goede steun.
- De begeleider is extreem nerveus, maakt bijvoorbeeld geen oogcontact, heeft geen oog voor de interactie die plaatsvindt, of toont in enig ander opzicht inadequate sociale vaardigheden
- De begeleider heeft geen controle over het dier. Het teamwork tussen begeleider en dier is (nog) niet genoeg ontwikkeld.

- **Geschikt**

Een team kan 3 Niet Klaar-scores halen in de geschiktheidstest en toch nog slagen. De vaardighedentest moet op alle onderdelen behaald zijn.

De score geschikt wordt onderverdeeld in 2 niveau's:

- 1 basisvaardigheden/geschiktheid
- 2 bovengemiddelde vaardigheden/geschiktheid

Geschikt 1

Deze score wordt gegeven bij de volgende gedragingen:

Begeleider

- is wat stijf of formeel in contact
- kan redelijk meedoen in de rollenspellen (tenminste helft van de tijd)
- geeft korte en duidelijke commando's
- is zich in redelijke mate bewust van het dier en de (gedrags)signalen die het dier laat zien

Hond

- laat zich gemakkelijk leiden in een bepaalde positie, zonder gedoe of extra commando's
- gedraagt zich neutraal t.o. de tester, toont geen interesse of angst
- is een groot gedeelte van de tijd gericht op de ander/wat er gebeurt
- reageert neutraal op de begeleider of is gefocust op de begeleider en zich dan niet bewust van de testers

Geslacht 2

Deze score wordt gegeven bij de volgende gedragingen:

Begeleider

- is relaxed, zelfverzekerd, naturel, vriendelijk
- doet bij alle rollenspellen goed mee
- geeft aanwijzingen aan het dier op vriendelijke toon of met subtiele handgebaren
- is zich bewust van het gedrag/emotie van de hond en gericht op het welzijn van het dier; tegelijkertijd vindt interactie plaats met de testers
- prijst adequaat gedrag de hond
- werkt soepel samen met zijn hond; duidelijk teamwork

Hond

- gaat direct in de aangegeven positie
- is geïnteresseerd in de testers, sociaal, gericht op de ander/omgeving
- straalt plezier uit en vertrouwen
- de band tussen mens en dier is duidelijk

Bovenstaande maakt duidelijk dat zowel de begeleider als het dier geëvalueerd worden in de testen. De teams ontvangen 1 score per testonderdeel.

De kans is redelijk groot aanwezig dat begeleider en dier ieder op een ander niveau opereren. In gevallen waarbij de 2 leden van het team eigenlijk verschillende scores zouden moeten ontvangen, wordt de laagste score gegeven. Een team is net zo sterk als de zwakste schakel.

Evaluatie en matching

De evaluator maakt een rapport van het evaluatieproces met de uitkomst en de conclusie daarop vermeld. Tevens kunnen er op- en aanmerkingen en karakteristieken van het team worden vermeld. Een goed evaluatieverslag faciliteert het matchingsproces! Tevens is het een waarborg voor veiligheid, vertrouwen en plezier in het werken als Team AAI.

Na het behalen van de evaluatie – met de uitslag “geschikt” kunnen teams aan het werk in AAA, AAT, AAC of AAE. De specifieke kwalificatie geeft houvast in hoeverre teams aan de slag kunnen in meer of minder complexe situaties.

***Het scoreformulier behorend bij de afname van de evaluatie is in bezit van de evaluator/instructor en wordt tijdens en na de evaluatie ingevuld, besproken en meegegeven aan de handler.**

Literatuur/references:

IAHAIO- White paper

ESAAT- esaat.org

PetPartners- petpartners.org

A.H.Fine- Handbook on Animal Assisted Therapy, 5th edition

Patricia McConnell- The other end of the leash, For the love of a dog

A.R. Howie- Teaming with your therapy dog

M. Bekoff- Unleashing your dog

Turid Rugaas- Kalmerende signalen

R. Wohlfarth, E. Olbrich- Kwaliteitsontwikkeling en kwaliteitsborging bij dierondersteunende interventies